Sivistysvaliokunta

Asia: Oppivelvollisuuslain muuttamisesta

Viite: HE 213/2026 vp

Sivistysala ry:n (myöhemmin Sivista) tavoitteena on, että Suomi on parhaiten koulutettujen ihmisten hyvinvoiva, avoin ja vetovoimainen maa, jossa osaamisella ja luovuudella tehdään parempaa maailmaa. Kiitämme eduskunnan sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua oppivelvollisuuslain muuttamisesta.

Lausunnon keskeinen sisältö

- Sivista kannattaa ehdotuksia, joilla mahdollistetaan oppivelvollisuuden joustavampi suorittaminen esimerkiksi nuorten työpajatoiminnassa.
- Työpajajaksoa tulisi voida tarvittaessa jatkaa yli kahden kuukauden selkeästi rajattuun enimmäiskestoon asti, ja sairaalaopetuksen laajentamista toiselle asteelle tulisi selvittää.
- Kaksoistutkinnon maksuttomuuden selkeyttäminen, oppivelvollisten ensisijaisuus yhteishaussa ja järjestyssääntöjen lisääminen ovat kannatettavia muutoksia.
- Uusien velvoitteiden taloudellisia vaikutuksia on seurattava, tehtävät on korvattava täysimääräisesti eikä TUVA-koulutukseen saa muodostua rajatonta subjektiivista oikeutta kaikkeen koulutustarjontaan.

1. Oppivelvollisuuden suorittaminen

Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa

Oppivelvollisuuslain 5 pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan oppivelvollinen, jota ei ole vielä otettu minkään koulutuksen järjestäjän opiskelijaksi, voisi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla nuorisolaissa tarkoitetun nuorten työpajatoimintaan siihen asti, kunnes asuinkunta osoittaa hänelle opiskelupaikan lain 15 §:n mukaisesti.

Lisäksi 4 pykälään lisättäisiin uusi 5 momentti, jonka mukaan oppivelvollinen voisi suorittaa opintoja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetussa työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa, nuorisolaissa tarkoitetussa nuorten työpajatoiminnassa tai muussa koulutusmuotoon sopivassa oppimisympäristössä. Tämän muutoksen tarkoituksena ei ole esitysluonnoksen mukaan muuttaa nykytilaa, vaan ainoastaan selkeyttää ja vahvistaa olemassa olevaa käytäntöä, että oppivelvollinen voi suorittaa opintoja nuorten työpajatoiminnassa. Työpajat voivat tällöin toimia koulutuksen suorittamisen oppimisympäristönä.

Sivista kannattaa molempia lisäysehdotuksia. 5 pykälän 4 momentin mukainen lisäys on tarkoitettu väliaikaiseksi toimenpiteeksi siksi aikaa, kun opiskelijalle järjestetään opiskelupaikkaa. **Sivista esittää valiokunnalle harkittavaksi, että jaksoa voisi tarvittaessa jatkaa yli kahden kuukauden, mutta kuitenkin niin, että jaksolle on säädetty selkeä enimmäiskesto**. Näin oppivelvollisella olisi aikaa

kiinnittyä oppimisympäristöönsä ilman tunnetta jatkuvasta siirtelystä ja siirtymisessä voisi olla mahdollisuus tehdä loppuun työpajalla mahdollisesti aloitetut tutkinnon osat. Samalla oppilaitoksilla olisi riittävä aika tehdä tarvittavat järjestelyt opiskelijan ottamiseksi. Lisäksi 4 pykälän 5 momentin mukainen lisäys selkeyttää nykytilaa työpajojen käytön osalta oppimisympäristöinä. Sivista pitää tärkeänä, että asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu jatkuu sen ajan, kun asuinkunta etsii oppivelvolliselle uutta opiskelupaikkaa.

Sivista pitää tärkeänä, että oppivelvollisuuden laajentamisen tuomat haasteet koulutuksen järjestäjille tunnustetaan. Erityisesti oppilaitoksiin osoitetut oppivelvolliset sekä opiskelukuntoisuudeltaan puutteelliset opiskelijat hyötyisivät joustavammista tavoista suorittaa oppivelvollisuus.

Sivista katsoo, että terveyshaasteista kärsiville nuorille oppivelvollisuuden suorittaminen eli opiskelu ei aina ole tilannetta tukeva ratkaisu ja opiskelu voi peräti heikentää nuoren tilannetta ja terveyttä. Jos nuori tarvitsee hoitoa, ryhmämuotoinen ja tavoitteellinen opiskelu ammattioppilaitoksessa ei välttämättä ole sopiva vaihtoehto. Tutkintoon johtava tai siihen valmentava koulutus ei voi toimia nuoren terveydellisenä hoitopaikkana. Myöskään TELMA-koulutuksen lähtökohtana ei ole hoidon tarjoaminen, vaan itsenäiseen elämään valmentaminen.

Jotkut koulutuksen järjestäjät ovat tuoneet esille arjen haasteet tilanteissa, joissa opiskelijan terveydentila on erittäin vaativa tai hän tarvitsee jatkuvaa hoivaa. Mielenterveysongelmien lisääntyessä myös väkivaltainen oireilu on voinut lisääntyä tilanteissa, joissa nuori osoitetaan sellaiseen ympäristöön, joka ei tue hänen hoidon tarvettaan. **Sivista esittää valiokunnalle selvitettäväksi, voisiko sairaalaopetusta laajentaa myös toisen asteen oppivelvollisuuskoulutukseen.**

Sivista katsoo, että säädökset oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä (7 §) ja asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuusta (14 §) tulisi uudelleen arvioida sen täsmentämiseksi, miten toimitaan tilanteissa, joissa oppilaitoksessa opiskelu on hyvin haastavaa. Nuori tulisi voida ohjata hänelle sopivampaan palveluun tai oppivelvollisuuden suorittaminen tulisi voida keskeyttää.

Sivista kannattaa esitettyä tarkennusta oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä vähintään kuukauden kestävän tilapäisen ulkomailla opiskelun ajaksi silloin kun opiskelija ei osallistu Suomen lainsäädännön tai opetussuunnitelman mukaiseen koulutukseen.

Oikeus maksuttomaan koulutukseen kaksoistutkintolaisilla

Hallituksen esityksessä maksuttomuutta koskevan oppivelvollisuuslain 16 §:n tarkentaminen parantaa oppivelvollisten asemaa. Muutoksen jälkeen ei enää olisi epäselvyyttä siitä, että myös niin sanottu kaksoistutkinto (ammatillinen perustutkinto, lukion aineopinnot ja ylioppilastutkinto) voidaan suorittaa maksutta. Esityksen mukaan kaksoistutkinnon suorittajien määrä on Vipusesta saatujen tietojen mukaan ollut vuosina yhteensä 8 055.

Sivista kannattaa esitettyä muutosta. Arvioimme, että esityksellä on positiivinen vaikutus koulutustason noston kannalta.

Majoituskorvaus oppivelvolliselle

Pykälän 1 momentin 1 kohtaa muutettaisiin siten, että monialaisen ammatillisen oppilaitoksen käsitteestä luovuttaisiin. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelijan koulumatkan pituus ehdotetaan laskettavan lähimpään oppilaitokseen, jossa järjestetään koulutusta opiskelijan suorittamassa

tutkinnossa. Voimassa olevassa laissa laskentaperuste on ollut lähimpään monialaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, mikä on aiheuttanut tulkintaongelmia. Hallituksen esityksen mukaan hallinto-oikeuksien ratkaisut ovat jo aiheuttaneet sen muutoksen, että opiskelijalla on oikeus hakeutua kauemmas opiskelemaan ja saada majoitus- ja matkakorvauksia. **Näin ollen jo nykyisen ratkaisukäytännön mukaan oikeus matka- ja majoituskorvauksiin on laajentunut.** Esityksen mukaan muutoksella pikemminkin selkeytettäisiin säännöstä suhteessa ratkaisukäytäntöön kuin oleellisesti edelleen laajennettaisiin oikeutta majoitus- ja matkakorvauksiin.

Sivista arvioi, että muutoksella voi olla isompi taloudellinen vaikutus kuin hallituksen esityksessä on arvioitu. Sivista katsoo, että uudistuksen vaikutuksia on seurattava tarkkaan. **Sivista muistuttaa eduskuntaa siitä, että opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (64 §) mukaan kunnille ja koulutuksen järjestäjille on korvattava uudet ja laajenevat tehtävät täysimääräisesti.** Sivista toivoo, että käytänteet selkeytyisivät, kun matka- ja majoituskorvaukset siirretään kokonaisuudessaan Kelan korvausten piiriin, kuten hallituksen esityksessä opintoetuuslaiksi on ehdotettu.

2. Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus

Hallituksen esityksessä ehdotetaan täydennettäväksi tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 13 §:n 2 momenttia siten, että koulutuksen järjestäjän tulisi tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa kaikkia tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteiden mukaisia osia tarvittaessa yhteistyössä 7 §:ssä tarkoitettujen tahojen kanssa.

Esityksessä todetaan, että voimassa olevan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain perusteluissa todetaan, että lähtökohtaisesti koulutuksen järjestäjän tulisi tarjota opiskelijan suoritettavaksi kaikkia koulutuksen perusteiden mukaisia osia. Näin ollen muutoksella ei esityksen mukaan muutettaisi nykytilaa eikä siitä myöskään arvioiden mukaan aiheutuisi lisää kustannuksia koulutuksen järjestäjille. Muutoksella pyritään selkeyttämään nykytilaa ja yhdenvertaistamaan opiskelijan asemaa.

Sivista pitää tärkeänä, että opiskelijalla on mahdollisuus korottaa perusopetuksen arvosanoja sekä suorittaa ammatillisen ja lukiokoulutuksen opintoja. **Ehdotettua muutosta ei kuitenkaan pidä ymmärtää siten, että opiskelijalle muodostuisi subjektiivinen oikeus kaikkeen mahdolliseen koulutustarjontaan; esimerkiksi ammatillisia perustutkintoja on 42 ja yksittäisiä tutkinnon osia tuhansia. Lähtökohtaisesti kohtuullisena voidaan pitää oppilaitosten nykytilaa vastaava koulutustarjonta.**

3. Oppivelvollisten ensisijaisuus yhteishaussa

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja lukiolain säännöksiä siten, että niihin lisättäisiin velvollisuus ottaa opiskelijoiksi ensisijaisesti oppivelvolliset hakijat, kun käytetään valtakunnallisia hakumenettelyitä. Ehdotetun muutoksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi antaa etusija oppivelvollisille hakijoille yhteishaussa. Muutos ei koskisi jatkuvaa hakua.

Sivista kannattaa ehdotusta, sillä arvioimme sen vähentävän koulutuksen järjestäjille osoitettavien opiskelijoiden määrää. Sivista pitää tärkeänä, että opetus- ja kulttuuriministeriö

ohjeistaa koulutuksen järjestäjiä, kuinka käytännössä toimitaan eri hakijoiden osalta. On varmistettava myös, että perustuslain mukainen yhdenvertainen kohtelu toteutuu.

On tärkeää, että opiskelija ohjataan hänelle parhaiten soveltuvaan opiskelupaikkaan. Hakijan valmiuksiin nähden soveltuvimman koulutuksen arviointi on merkittävä osa ohjausta ja opiskelijavalintaa. Sivistan saaman palautteen mukaan eri työllisyysalueilla voi olla erilaisia käytäntöjä esimerkiksi siinä mikä kielitaito arvioidaan riittäväksi TUVA-koulutukseen. Osa näistä opiskelijoista voisi hyötyä enemmän esimerkiksi perustaitojen vahvistamisesta aikuisten perusopetuksessa. Osalla alueista yhteistyötä ja vuoropuhelua eri koulutusmuotojen ja oppilaitosten kanssa on tarpeen edelleen kehittää.

4. Järjestyssäännöt

Sivista pitää ehdotusta järjestyssääntöjen lisäämisestä kannatettavana. Järjestyssäännöt selkeyttävät koulutuksen järjestäjän toimintaa työrauhaan liittyvissä menettelyissä ja niiden avulla voidaan edistää oppilaitosten sisäistä järjestystä sekä oppilaitosyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Helsingissä 19.10.2026

Sivistysala ry

Heikki Kuutti Uusitalo, johtaja, politiikka ja vaikuttaminen

Jussi-Pekka Rode, asiantuntija, politiikka ja vaikuttaminen
jussi-pekka.rode@sivista.fi, puh. +358401686836

Sivistysala ry tekee sinnikästä työtä koulutuksen, osaamisen ja luovuuden puolesta. Edustamme yli 450 sivistysalan työnantajaa. Jäsentemme palveluksessa on noin 71 000 alan ammattilaista. Olemme Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n jäsen.